

השולח פרק רביעי גיוטן

ולא הם קונים.
את אחד מכס: לגופו.
שיהא לרין הימנו גט או אם יצרח ממנו וימגייר מותר
צנת ישראל שאין גופו קנוי לחצרו: עוצד כוכבים קונה ישראל
למעשה ידיו שנאמר וכי תשיג יד גר וגו' או לעקר משפחת גר (ויקרא כה): ה"מ.
לעוצד כוכבים קונה חצרו:

בנספאל.
דומיא לעוצד כוכבים קונה ישראל
דכתיב מכסף מקנתו
עצברי הנמכר לעוצד כוכבים וקניית עוצד כוכבים בעוצד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עוצד כוכבים צירפאל:
חזקא.
כגון שצאי שהחזיק בו וקנאו
בחזקת יאוש כשהפקירו רבו כשנתיאש
הימנו (ולא כנסף) (ה) חזקה שעצד כענני נקנה בו היינו חזקה של עצדות הלבישו הנעילו הרחיצו לרבו דכתיב
בהאשה נקנית (קדושין כג): נהי דישפאל קני ליה לעוצד כוכבים בחזקה
דליתקוש עצדים (קרקעות) אכל עוצד כוכבים לא קני קרקע בחזקה כישראל

אלא כל קניינו כנסף: עמון ומואז טהרו צטיוחן.
אלמא עוצד כוכבים קונה מחצירו קרקע בחזקה.
והאי עבד ליה עוצד כוכבים בחזקה: ספרו (ב) חזקה שערב עבד עמון אל תלורא (ג) אל תלר את עבד עמון אל תלורא (ד) וכתבי (נמדרך כה) כי חשנזן עיר צטיוחן וגו' אלמא טהר מואז צטיוחן וצני עמון אשכחן ציפתא (שופטים ה) שאלמרו גבי מוסתא וצ"ח הילך יוטל לשחרו ועי: תר"ה כל המשחרר וכו' הנה כיון דאין חורישין עי' עבד נמשות מרביי לנת לוי כלל ד סימן טו:

גליון הש"ס

גמ' שדר לה גיטא דחירותא. קשה לי הא כיון דלא היה סמ צדי צ"ח להוציא מעצד כוכבים צ"ח סמ צדי העצלים להקדשו ולהפקירו דלף אם עבדא כמקרקעי הא בגול קרקע אם אמי יוטל להוציא בדיעביי צ"ח להקדים כדליתא צפ"ק דמעניא (ו) גבי מוסתא וצ"ח הילך יוטל לשחרו ועי: תר"ה כל המשחרר וכו' הנה כיון דאין חורישין עי' עבד נמשות מרביי לנת לוי כלל ד סימן טו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה בחזקה וכו' ולא כנסף (חזקת) חז"מ וצ"ח לשון הר"ן ולא כנסף ולא בחזקה:

מוסף רש"י

עמון ומואב טהרו בסיחון. ע"י סיחון טהרו ארסא לישראל, מנואז כתיב (נמדרך כה) כי חשנזן עיר צטיוחן מלך האמורי הא והוא נלחם במלך מואז וגו', ועמוןן מפורש בגמלא בני גד כספרי יחזקע (יג) ויהי וסא הגזול ישר וכל ארץ בגלעד וצ"ח ערי בני עמון, וקא תשיב ואח"כ, וכתיב בסיפיה יתר ממלכות צטיוחן, אלמא צטיוחן כסא ארץ בני עמון, ועוד מתיב במלך בני עמון שאמר למלכאי יפתח (שופטים יא) כי לקח ישראל את ארצי מארטרן ועד היצוק, אלמא ארץ בני עמון הוא וסא מקטיוחן כנסה, דכתיב וי ויכשו את ארצו מארטרן ועד היצוק, אכל מנשאלא צידס לא לקחו כלום (חורין טו), חורן מערב. בנט פשטן (צ"ג קעג), וצידא, במסכת צטיון (עב) ורביא. אחורנה. בדיני מעונות השני (מסהירן לא) שמתקין בשני מתקלות מנבילא שטר רחיה למסור את ארצו, כגלפאשן הלכה כמותו ונאחמורנה און הלכה כמותו (ב"מ לד), ואינו צריך גט שחרור. להיות מותר צירפאל (קדושין כב),

מוסף תוספות

א. מוסף דבעינן אחר לא קני. מוס' הלא"ה. ב. כנסף, דכתיב כי "מכסף מקנתו. מוס' הלא"ה. ג. דריש מדר

עמיתך" (הא, מוס' הלא"ה). ד. שקנאו הגוי במה ששבאו והיה כבוש תחת ידו בשעה שנתייאשו הבעלים דומיא דעמון ומואב טהרו בסיחון. מוס' הלא"ה. ה. חזקה דכיושב דהוי קנין. מוס' הלא"ה. ו. בלאו הכי. מוס' הלא"ה. ז. דמוקי פלוגתיותו לאחר יצחק וד"ק, אגן כרש"ג סבידא לן, ואפי' לשם עבד שתעבד לרבו ראשון, ואחא אינמי כרבנן סבידא לך, אגן לשם אמהותא פרקנה ניהלך. ח. אלא מן חורין הוי רוצין להחזיר לו וגם לפירשי' ניהא דלרבנן לא היו נוהגין לו מנהג. מוס' הלא"ה. ט. דמוקי פלוגתיותו וצ"ח ליאוש, אבל לאחר יאוש לרביי אפי' לשם עבד לא ישתעבד בו לא רבו ראשון ולא רבו שני, דמשעת יאוש חל דבב בעצמו רוצא לחירות ישראל גמור הוא ואפי' גט שחרור אינו צריך. רש"י. א. דמוקי פלוגתיותו בלאחר יאוש ואפי' לשם עבד ישתעבד לרבו שני. רש"י. א. ואפי' פדוהא לשם בן חורין לא הי"ל לשחררה בלא גט רבו שני דכיון דאלו פדוהא לשם עבדות ישתעבד בה רבו שני א"כ לרבה שני היתה והוא הוא שמוציאה לחירות והיתה צריכה גט חירות ממנו. רש"י. ב. וכי אמרינן מוצא לקיים דברי המת לעבור עשה שבתורה. רש"י. א. שכבר פקע ממנה שבעבור. מוס' הלא"ה. ועי' צינאור עה מהר"ם ש"ך פת 1, וליפ דמי' המוס' הלא"ה און לרין להגיה במוס'. ד. מצות פרי' דכתיב לא תחור בראה. רש"י.

לאביי דמוקי לה לפני יאוש הא לאחר יאוש אלא לרבא דמוקי לה לאחר יאוש ואפי'ה ישתעבד לרבו ראשון ק' ר' יוחנן אדר' יוחנן. ומהדר אמר לך רבא טעמא מאי משום דחזקה בורה שאני השתא לקטלא מסר נפשיה אפולי נפשיה לגייסות (ל): אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כיפנא ליה למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה משום איסורא:

לח.

אבב"ב
בחזקה א.א.
פי' צקוטטרס חזקה של עצדות כגון הלבישו הנעילו והרחיצו לרצו דכתיבא צפ"ק דקדושין (דף כג): וקשה
דאפילו ישראל מישראל לא קני עצד עצרי אלא כנסף ושטר כדלמר צפ"ק דקדושין (דף ד): כ"ש עוצד כוכבים ועוד דלמר הסם אשכחן עצרי

הנמכר לעוצד כוכבים הואיל וכל קניינו של עוצד כוכבים כנסף
א ופר"ת הואיל ועלמא קניינו של עוצד כוכבים בעלמא קניינו של עוצד כוכבים צמשיכה לר' יוחנן דקיי"ל כותייה לגבי ריש לקיש וכיון דלמר ר' יוחנן דצר מורה מעות קונות א"כ¹ לעוצד כוכבים צמשיכה דמוכות צפ"צ דצכורות (דף יג). אלא לרין לפרש דהלכ בחזקה של כצוש מלמחא איירי² וכן פר"ח:
עמון ומואב שחרו בסיחון.
וכי היכי דקנו ארסא בחזקה:

קנו נמי גופא בחזקה:
דבתיב וישב ממנו שבי.
וא"ת למה לי השתא הא דעמון ומואז טהרו צטיוחן השתא עוצד כוכבים ישראל קני עוצד כוכבים לעוצד כוכבים לא כל שכן וי"ל דמוישז ממנו צצי לא הוה ילפינן מיניה שום קנין אי לאו דאשכחן דטיהרו³ ולהכי מייתי לעיל מדרש לקיס דמוישז ממנו צצי לחזקה לא הוה ידעינן ומיהו⁴ אצטרךך לאחתי לאשמועינן דלא קנוי גופו:

ואינינהו סבור לפני יאוש הוה.
מימה דלמא ידעי שפיר דלאחר יאוש הוה וסברי כרצא דלעיל⁵ ולמאי דפרישנא⁶ דלרנא מודה רש"ג לרבנן דלסע עצד יאושנא דלרבו שני ינחא דל"כ היתה שלסה וכל מסמכר שהיו צאס לתמה לו צמטנה⁷:
א"ל אפי' גיטא דחירותא נמי לא אצירבה.
כאצי"ס ס"ל⁸ דלרנא⁹

כיון דלמר ישתעבד צעי' גט שיחרור¹⁰:
המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור.

אין להקשות א"כ לעשואל למה לי שטעא בעצד כענני לנחא ליה כלפי תרי זיל כדלמרנינן צפ"ק דקידושין (דף טו. וסס) גצי עצד עצרי ומאי משני נמי הסם דעצד עצרי גופו קנוי אכתי יפקירו דלפי' מלן נצריך בעצד כענני גט שיחרור היינו כדי להסמרו צנת חורין אלז בעצד עצרי בלאו הכי מותר צה דהסם צקדושין (ג"ל סס) לא קלמר אלא משום דקדושין דעצד עצרי אין גופו קנוי ולהכי פריך למה לי שטר דלמותו לשון עצמו שכותב בשטר כגון הכי את בן חורין הכי את לעצמך יאמר לו בעל פה ומשני דגופו קנוי ולא מהני הכי את לעצמך שהוא לשון קנין או לשון מחילה בלא שטר ולאמות לשותו לרין שטר אלז הפקר שמסלק רשותו מעליו מהני לשמואל אפי' בלא שטר: ב"ר המשחרר גיטא דחירותא אינו יכול להוציא מתחת רשות אחרים ונהי שהעילוי הפקירו ושחרורו שאם יברח מיד השבאי שאין רבו הראשון יכול להחזיק בו אלא הוא הוא משחרר אבל אם מכרו שבאי לישראל קנאו מיד השבאי למעשה ידיו ואין כח לרבו ראשון להפקיעו מתחת ידו לא בהפקר ולא בשחרור וה"ה אם מכר ראובן עבדו לשמעון למעשה ידיו שלא מכר לו אלא קנין הדמים וקנין האסור שיר לעצמו אינו יכול ראובן לשחררו ולהפקיעו מתחת רשותו של שמעון והילכך ישתעבד

לרבו שני ומיהו אפי'ג דאמר רבא ישתעבד לרבו שני אין רבו שני יכול לשחררו ולהחזירו בבת ישראל עד שיחזיק רבו ראשון שהוי השבאי אל קנאו אלא למעשה ידיו שהוא קנין דמים אבל קנין האסור שהוא קנין הגוף שצריך גט נשאר אצל רבו ראשון ומה שיש לשבאי מכר לישראל ואל יכול למכרו לו דמים אלא קנין דמים אבל קנין האסור אצל רבו ראשון נשאר אצל קנין און לרבו שני לשחררו ולהחזירו בבת ישראל כי"א רבו ראשון ורבו ראשון גמי בלא רבו שני אינו מועיל שהוי קנין דמים אינו שלו אלא משחרר ראשון ושני אם רוצא מתייאש ממנו ומפקירו והוא מותר בבת ישראל. וכן גמי המוכר כבודו לכענני חזרו הכענני ומכרו לישראל קנין האסור אצל רבו הראשון נשאר שהכענני לא קנה קנין האסור כי אם קנין דמים ומה שקנא רבו יכול להקנות לישראל ולא יותר והלכך רבו ראשון צריך לשחררו ולהחזירו בבת ישראל ולא רבו שני ורבו שני מתייאש ממעשה ידיו. וכן גמי אם מכרו רבו ראשון לישראל למעשה ידיו שקנין האסור נשאר אצלו שיחרור ראשון מתיר בו ישראל ולא שיחרור השני אלא משחרר ראשון ומפקיר שני ואז הוא ב"ח גמור: אמר רב שפן בר אבא אמר רבי יוחנן כבד מכות האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט חירות ופריך תנן רשבי"ג אמר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רב בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשבי"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן ורואיה אחרונה בשלמא

אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשבי"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן ורואיה אחרונה בשלמא אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כיפנא ליה למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה משום איסורא:

עין משפט נר מצוה

נבא א מיי פ"ח מהל' ענדים הלכה ג:

ס ב ג מיי פ"ח שם הל' יד טוש"ע י"ד ק"י רסן סעי' טו:

סא ד מיי שם פ"ט הל' ו סמך עשין פס טוש"ע י"ד סימן רסן סעיף עט:

פסקי רי"ד

שקנה את הכענני למעש' ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגורים עמכם מהם תקנו אותם קונים מהם ולא הם קונים מכס ולא הם קונים זה את זה לגופיה יכול כשם שלא יקנו זה את זה לגופיה כך לא יקנו זה את זה למעשה ידיו אמרת כענני ישראל קונה למעשה ידיו דכתיב וגמכר לגר תורשב או לעקר משפחת גר גר זה הכענני כענני לא כ"ש: ואימא ח"מ דקני ליה בכנסא אבל בחזקה לא פי' בכענני דקני ישראל דילפת מניה קי"ו לכענני בכנסא מיירי אבל בחזקה שגזולו בכח מחבירו מי [יומר] לן דקני לי' כגון זה עבד ששבעה שלקחו וכו' ובחזקה מישפאל מגולן דקני ליה למעשה ידיו אמר רב פפא עמון ומואב טהרו בסיחון פי' עמון ומואב היתה ארצם אסורה לישראל ובעבור שבא סיחון ונטלה מהם חותרה לישראל שקנאה סיחון בכח ובחזקה שנתיאיש עמון ומואב ממנה וחזרו ישראל ולקוחה בסיחון אלמא כענני קונה מחבירו בחזקה אשכחן כענני כענני שבי ישראל מגין שנאמר וישב ממנו שבי פי' מדקרי ליה שבי ש"מ קנייה. ומכאן מוכיח שנכסי ישראל כעננים כעננים ונתייאשו הבעלים וקנאו ישראל אחר הרי הם שלו ואין הראשון יכול להוציאם מיד השני ואפי' ברמס וע"כ לא פליגי רשבי"ג אלא בעבדים ובחזקה אבל בשאר נכסים מודה ואי' קני מאי קסבר רבא דאמר שתעבד לרבו שני אפי"פ שהוא לאחר יאוש הא כיזן דריאש מניה מריה הי"ל כאילו הפקירו ואי קסבר המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור א"כ משעת שנתיאש נשתחרר והרי הוא בן חורין והיאך אמרי' השני לשעבדו ואי ראשי דקסבר דציוי' גט שחרור א"כ כיון שרבו [ראשון] אדוק בו היאך יכול רבו [שני] לשעבדו והרי רבו ראשון יכול למכור לו גט שחרור והלכך מידו תשובה בודאי המפקיר עבדו ואינו עומד תחת שום אדם יצא לחירות אבל זה שועמד ביד השבאי שקנאו בחזקה כדאמרינן אין כח בדינוי לשחררו ולא מיבייא בהפקר בלחוד אלא אפי' דכתיב ליה גיטא דחירותא אינו יכול להוציא מתחת רשות אחרים ונהי שהעילוי הפקירו ושחרורו שאם יברח מיד השבאי שאין רבו הראשון יכול להחזיק בו אלא הוא הוא משחרר אבל אם מכרו שבאי לישראל קנאו מיד השבאי למעשה ידיו ואין כח לרבו ראשון להפקיעו מתחת ידו לא בהפקר ולא בשחרור וה"ה אם מכר ראובן עבדו לשמעון למעשה ידיו שלא מכר לו אלא קנין הדמים וקנין האסור שיר לעצמו אינו יכול ראובן לשחררו ולהפקיעו מתחת רשותו של שמעון והילכך ישתעבד

^[1] הוה אלא אמתא דהוי' בפומבדיתא דהו קמענדי הו אינש אצוקל. אמר אביי כ"ל"